

Histria – Godišnjak Istarskog povijesnog društva / Rivista della Società Storica Istriana / Revija Istrskega zgodovinskega društva / The Istrian Historical Society Review, br. 11 (2021.), 303 str.

Prilikom pokretanja časopisa *Histria* ideja je Istarskoga povijesnog društva bila interdisciplinarnim pristupom što cjelovitije prezentirati povijest Istre, a to znači da će u tom smislu časopis biti otvoren ne samo povjesničarima nego i istraživačima povijesti srodnih znanosti (pomoćnim povijesnim znanostima, povijesti umjetnosti, arheologiji, etnologiji, antropologiji, muzeologiji, teologiji itd.) te da će izlaziti redovito jednom godišnje. Sve su to ciljevi kojih se uredništvo časopisa drži u ovih dosadašnjih jedanaest brojeva. I formom je časopis zadržao isti koncept, pa se i jedanaesti broj časopisa *Histria* sastoji od dviju cjelina: rasprava i članaka koji se tematikom dotiču istarske prošlosti te osvrtu, vijesti i prikaza knjiga, studija, časopisa, zbornika, kataloga izložbi, znanstvenih skupova i sl.

Cjelina »Rasprave i članci / Studi e saggi / Razprave in gradiva / Articles« (str. 9 – 235) sadrži šest radova. Prvi je članak Kristine Grgete Sotončić »Rezultati arheoloških radova uz poligonalnu kulu u Carrarinoj ulici u Puli 2021. godine« (11 – 28). Riječ je o preglednom radu u kojem autorica predstavlja rezultate arheološkoga istraživanja iz veljače 2021., provedenog uz kasnoantičku (poligonalnu) kulu smještenu duž istočnoga poteza pulskih gradskih bedema i dijela kasnoantičkih bedema na ulazu u tunel u južnom dijelu Carrarine ulice (*Zerostrasse*). Povod je istraživanju bila zamjena kabelskoga voda za lift između tunela i Kaštela. Saznajemo kako su na toj relativno maloj površini otkrivene sve faze obrambenoga sustava grada Pule: četvrtasta i okrugla kula iz antičkoga doba, poligonalna kula i potez kasnoantičkih bedema, a u kasnoj je antici uz vanjsko lice rimskih zidina izgrađen i novi potez čime je debljina obrambenoga sustava (zidina) udvostručena. Rad je popraćen brojnim slikovnim priložima koji se nadovezuju na opise u tekstu.

Slijedi prethodno priopćenje Gianpaola Grgete o toponimiji Funtane, »Toponimija Funtane od najstarijega doba do kraja 18. stoljeća« (29 – 52). Na temelju raznorodnih izvora, kao što su srednjovjekovni *Liber iurium episcopalium*, bilježnički spisi, porečki statut, katastik Fabija da Canala, Morosinijev katastik šuma, ali i kartografskih izvora, poput karte Pietra Coppa te drugih kartografskih izvora iz 16. stoljeća, autor je usustavio toponime na području Funtane od najstarijega spomena u izvorima do kraja 18. stoljeća. Naglasak je stavljen i na toponime posjeda barske obitelji Borisi koja se doselila krajem 16. stoljeća i za koju se vezuje nastanak Funtane. Toponime je autor usustavio s obzirom na njihovu vezu s geografskim obilježjima, odnosno s izvorima, otocima, pličinama, uvalama i rtovima te s obiteljskim imenima.

Članak je Mirele Altić »Preteče i uzori Franciskanskog katastra Istre« (53 – 72) kategoriziran kao prethodno priopćenje. U njemu autorica problematizira uspješnost provođenja katastarske izmjere u svim zemljama Austrijskoga Carstva koje su se temeljile na stoljeće dugom iskustvu zemljišne izmjere. Naime poznato je kako je prva sustavna i potpuna katastarska izmjera Istre provedena tek u razdoblju od 1817. do 1820., nakon uspostave austrijske vlasti početkom 19. stoljeća. Autorica ističe kako su i ranije, za mletačke vlasti, po-

stojali pokušaji u tom smjeru, ali kako su rezultirali parcijalnim zemljišnim evidencijama. Sačuvani planovi iz toga razdoblja vezani su za kolonizaciju Istre, neobrađene zemljišne površine i evidentiranje šumskih površina koje su za Mletačku Republiku bile od iznimne važnosti. Uzori su tzv. Franciskanskom katastru (1817. – 1820.) bili Milanski katastar (1720. – 1723.), Terezijanski (1747. – 1756.), Jozefinski (1785. – 1790.) i Bavarski katastar (1808. – 1867.). Pišući o tome autorica daje pregled modernizacije u metodama izmjere.

Četvrti se članak tematikom nadovezuje na prethodni. Riječ je izvornom znanstvenom radu Marka Jelenića »Povijest okoliša i klime na području Rovinja na temelju podataka iz Katastra Franje I.« (73 – 93). Arhivsko je gradivo nastalo u okviru tzv. Franciskanske izmjere Istre, posebice elaborati, iznimno bogato vrelo koje svojom detaljnošću i analizom stanja na terenu pruža vrijedne podatke za povijest okoliša, poljoprivrede i svakodnevnoga života uopće, što je Jelenić prepoznao i vješto iskoristio. Tako on donosi podatke o broju stanovnika, o djelatnostima kojima su se bavili i poljoprivrednim kulturama koje su uzgajali, o ritmu poljoprivrednih radova, klimi, kvaliteti tla i poljoprivrednih proizvoda. Slabu je produktivnost povezao s nizom podataka iz tih elaborata, odnosno naglasio je kako su glavni uzroci slabih prinosa bili klimatski i pedološki uvjeti.

Nakon tema iz 19. stoljeća slijedi opsežan rad iz područja povijesne demografije s početka 20. stoljeća, odnosno iz razdoblja uoči i za vrijeme Velikoga rata: »Stanovništvo župe Svetvinčenat 1909. – 1918.: mirnodopsko vs. ratno vrijeme. Analiza modernizacijskih procesa i utjecaja nepovoljnih izvanrednih okolnosti na razini mikrolokacija« (95 – 209), čija je autorica Gordana Kliman Grabar. Njezin se izvorni znanstveni rad temelji na analizi matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih za razdoblje od 1909. do 1918. godine, knjige Stanja duša iz 1910. godine i popisa žrtava za vrijeme Prvoga svjetskog rata (tzv. *Verlustliste*) za područje župe Svetvinčenat. Riječ je o mikropovijesnoj temi koju autorica obrađuje statističko-analitičkim pristupom, a koju opravdava rečenicom talijanskoga povjesničara Giovannija Levija kako povijest mora biti znanost uopćenih pitanja i lokaliziranih odgovora. Upravo se pod tim geslom Kliman Grabar bavila raznim pokazateljima demografskoga ponašanja: natalitetom, nupcijalitetom i mortalitetom, kao i sezonskim ritmovima tih pokazatelja, dobi ulaska u bračnu zajednicu, prosječnim životnim vijekom, odabirom partnera, uzrocima smrti i sl. i smjestila ih u kontekst vremena. S obzirom na obrađeno razdoblje bavila se i temom evakuiraca, kao i poginulim, zarobljenim i ranjenim vojnicima u Velikome ratu iz župe Svetvinčenat. Demografska istraživanja malih mjesta upućuju na tendencije i trendove, a jednom spojeni sa sličnim analizama, usporedbom rezultata i njihovom analizom moći će se ostvariti »veliki rezultati«. Ovaj je rad u tom smislu vrijedan doprinos.

Cjelinu »Rasprave i članci / Studi e saggi / Razprave in gradiva / Articles« zatvara rad Nikše Minića, koji se bavi Jugoslavijom u kasnim sedamdesetim godinama prošloga stoljeća. Riječ je o izvornome znanstvenom radu »Posjet Muamara Gadafija Jugoslaviji 21. – 25. lipnja 1977.: bliskost u gledištima i neslaganja u metodama« (211 – 235). Gadafijev boravak na Brijunima u lipnju 1977. bio je njegov drugi posjet Jugoslaviji, dok je Josip Broz Tito bio prvi nearapski predsjednik koji je 1970. posjetio Libiju, koja je bila jedna od najvažnijih

ekonomskih partnera Jugoslavije u Africi i među zemljama u razvoju uopće. Na temelju arhivskih izvora iz Arhiva Jugoslavije, Hrvatskoga državnog arhiva, kao i novinskih tekstova, a kroz prizmu važnih tema razgovora na Brijunima (stanje na Bliskom istoku, stanje i sudbina pokreta nesvrstanih) autor propituje odnos Jugoslavije i Libije, donoseći i opsežan pregled ključnih zbivanja u svezi s tim gorućim pitanjima na međunarodnoj političkoj sceni.

Kao i u prethodnim brojevima, drugi je dio časopisa *Histria*, »Ocjene, prikazi, izvješća / Recensioni, segnalazioni, comunicazioni / Ocene, prikazi, poročila / Reviews, Reports, News« (239 – 297), posvećen prikazima knjiga/studija i osvrtima na izložbe, znanstvene skupove i aktive. U toj je cjelini objavljeno 14 prikaza knjiga, časopisa, zbornika i kataloga izložbi te četiri osvrta na razne aktivnosti koje se tematikom dotiču povijesti: osvrt na povijesni sadržaj na Danima arhitekture u Istri 2020., na radionicu u sklopu projekta Mehanizam za informiranje zajednica pogođenih sukobom Međunarodnoga rezidualnog mehanizma za kaznene sudove Ujedinjenih naroda iz studenoga i prosinca 2020., na znanstveni skup o 200 godina Katastra Franje I. u Istri te na godišnju skupštinu Hrvatske udruge nastavnika povijesti iz prosinca 2020. godine. Prema već uhodanoj praksi na kraju je i izvješće o aktivnostima Istarskoga povijesnog društva u 2020. godini (298 – 300) te Popis suradnika u jedanaestom broju časopisa (302 – 303).

Na kraju valja navesti kako je *Histria* uvrštena u *Emerging Sources Citation Index* (ESCI) i da je od početka izlaženja ovoga časopisa njegovim glavnim i odgovornim urednikom Maurizio Levak.

Danijela Doblanović Šuran